

Du er min bedste ven, Dirch

Af [PEDER GRØNGAARD](#)

Som biografisk film balancerer *Dirch* fortælle-mæssigt mellem videnskab og kunst, dokumentarisme og fiktion, hvor hensigten er at tegne et troværdigt og overbevisende portræt af Dirch Passer som et følsomt og karakterfuldt menneske med mange talenter. Som komiker på scenen sammen med Kjeld Petersen, som menneske uden for scenen i et tæt og stormfuldt venskab med Kjeld, og endelig som skuespiller med uforløste drømme om karakterroller, som han opgiver at realisere til fordel for en karriere som Danmarks store klovn på revyscenerne. Man griner ikke, mens man ser *Dirch*. Det er heller ikke meningen. Det er ikke en film om morskab, sjov og komik, men en film om, hvad komikere siger, tænker og gør, når de ikke er sjove og morsomme. En film om, hvad det er for et menneske, der gemmer sig bag klovne-masken.

Da Martin Zandvliet skulle i gang med sin film om Dirch Passer, måtte han træffe et afgørende valg. Skulle det være et totalt dækkende historisk og biografisk portræt, der fortæller hele Dirchs historie fra A til Z, eller skulle han udvælge en bestemt periode i hans livsforløb? Zandvliet valgte det sidste. Og det må siges at være et godt valg efter filmen at dømme. Først da Kjeld og Dirch er blevet etableret som makkerpar på ABC Teatret i 1955, kommer Zandvliet med sit kamera for at filme deres optræden. Det er her, der gemmer sig en dramatisk og spektakulær historie, som egner sig til en biografisk portrættering af Dirch Passer. Både rent professionelt som revykunstner i samspillet med Kjeld Petersen på toppen af deres karriere og ikke mindst rent privat i deres nære venskab, som Zandvliet har gjort til filmens absolutte omdrejningspunkt. Det centrale element i fortællingen om Dirch Passers liv.

Derfor er der ingen billeder fra Dirchs fødsel, eller fra hans barndom og opvækst på Østerbro, eller fra tiden som skoleelev på Bryggervangens skole. Heller ingen oplysninger om Dirchs uddannelse som sømand på J. Lauritzens Søfartsskole ved Svendborg i 1944, bortset fra samtalen mellem Dirch og den 5-årige datter Dorte i filmens prolog, hvor Dirch fortæller datteren, at han gerne ville have været sømand, men at det ikke kunne lade sig gøre, fordi han blev søsyg. Det er det tætteste, vi kommer på de helt unge år i Dirch Passers liv i Martin P. Zandvliets filmbiografi *Dirch* (2011).

Komiker eller karakterskuespiller

Dirch er en film, der bevæger sig på mange planer. Først og fremmest en biografisk film om en række højdepunkter, vendepunkter og nedture i Dirch Passers liv som skuespiller og privatperson. En film, der handler om Dirchs professionelle liv som komiker og revykunstner, samtidig med at den fortæller historien om venskabet mellem Kjeld og Dirch. Dernæst er det en film om skuespilleres generelle problemer med at definere sig selv rent professionelt: enten som komiker, som karakterskuespiller eller som begge dele. En konflikt som i *Dirch* ses i et historisk perspektiv i relation til Dirch Passers ambitioner om at komme til at spille de store karakterroller, men også i et nutidigt perspektiv i relation til Nikolaj Lie Kaas og Lars Ranthes problemer med skiftevis at være det sjove makkerpar Kelderdirk som komikere og Kjeld og Dirch, når de ikke var sjove, men mennesker med almindelige følelser.

Det historiske perspektiv knytter sig til de scener, hvor Dirch Passer fremlægger sin store drøm om at få lov til at spille Lennie i John Steinbecks *Mus og mænd* over for Stig Lommer, der ved siden af jobbet som direktør for ABC Teatret også fungerede som instruktør af de revyer, Kjeld og Dirch medvirkede i. Lommer lader sig overtale til at

Fig. 1-2: Dirch Passer blev gift med Sigrild Horne-Rasmussen i 1950. Parret fik i 1951 datteren Dorte. De blev separeret i 1955. Her ses Dirch i samtale med sin 5-årige datter Dorte Passer (Marie Dietz): Dirch: "Du er vokset" – Dorte: "Det er du også" – Dirch: "Du er grov" – Dorte: "Du er sjov" – Dirch: "Du kan rime".

Fig. 3: Umiddelbart inden Kjeld (Lars Ranthe) og Dirch (Nikolaj Lie Kaas) går på scenen i deres første revy som makkerpar. Dirch lider af sceneskræk, men Kjeld prøver at berolige ham.

Fig. 4: Filmens fokus på tøjstil, barmiljø og teateratmosfære matcher overbevisende med den forestilling mange har om forlystelse, underholdning og gå i byen-kultur i København i 50'erne. Her ses sangerinden Inge Østergaard (Frederikke Cecillie Bertelsen) i stilfuld påklædning og med cigaretrør. Hun var Dirchs kæreste i en kortere periode.

Fig. 5: Dirch var mere gift med Kjeld end med sin kone, da de var sammen døgnet rundt: på scenen på ABC Teatret, efter tæppefald i garderoben, ude i byen på barer med skysjusser og damer, og som to halvfulde klovnere på slap line efter en tur i byen tidligt om morgenen i Dirchs

sætte skuespillet op på Aveny Teatret, som han også var direktør for, men aflyser derpå forestillingen efter nogle få opførelser, da det viser sig, at publikum griner ad Dirch i stedet for at tage ham alvorligt. "Folk vil grine, Dirch, og folk vil grine ad dig. Og det skal du være glad for. For du er en morsom mand", siger Lommer til Dirch, da han kommer for at snakke om fiaskoen. Lommer interesserer sig kun for den sjove mand i Dirch i modsætning til Zandvliet, der også interesserer sig for den mere alvorlige Dirch, når han ikke var sjov. Derfor optræder Martin Zandvliet selv i filmen i rollen som teaterinstruktør på opsætningen af *Mus og mænd* med Dirch Passer i hovedrollen som den kæmpestore og naive Lennie.

Det nutidige perspektiv hænger sammen med Zandvliets egne private problemer med at iscenesætte sine to hovedpersoner Nikolaj Lie Kaas og Lars Ranthe, så de mestrer den vanskelige balanceakt mellem det komiske og det seriøse i deres udformning af Kjeld og Dirch, som komikere på scenen og som menneskelige karakterer i deres privatliv. En balanceakt der lykkedes for de to skuespillere. Filmen demonstrerer med stor overbevisning, at makkerparret Kaas og Ranthe begge er fremragende karakterskuespillere, samtidig med at de har et stort komisk talent. Der er tale om store skuespillerpræstationer, skabt i tæt samarbejde med Martin Zandvliet som en både krævende og forstående instruktør, der over for sine to hovedrolleindehavere hele tiden har indskærpet, at målet er at menneskeliggøre Dirch, så han kan træde i karakter og blive den person, som Dirch Passer havde så hårdt brug for at blive, men som han aldrig havde held til at realisere i en succesfuld karakterrolle. Ikke for at pille ham ned som komiker og folkekær skuespiller, men for at prøve at forstå ham som menneske.

Endelig er *Dirch* en meget privat film, der gør det muligt at se på den gennem instruktørens personlige optik – Zandvliets private øje – der projicerer kunstnerens eget liv over på filmens personer, så skildringen af venskabet mellem Kjeld og Dirch samtidig er en skildring af venskabet mellem Anders August og Martin Zandvliet, både professionelt i deres samarbejde på manuskriptplanet og som privatpersoner. Derved får *Dirch* som biografisk film tydelige selvbiografiske træk. Ved at fortælle noget om et andet menneskes livshistorie, fortæller man samtidig indirekte en masse om sig selv.

Biografiske metoder

Når man skal lave en biografi om en offentlig og kendt person, kan man gå to veje. Enten kan man kaste sig ud i et meget omfattende researcharbejde, hvor det gælder om at indsamle så meget materiale som muligt i form af data og facts om den biograferede, i dette tilfælde Dirch Passer. Det er den opskrift, de fleste biografier følger, i et forsøg på at kortlægge den kendte persons samlede livshistorie. Eller man kan begrænse sit stof i erkendelse af, at det ellers bliver for omfattende og uoverskueligt, så det rent praktisk og tidsmæssigt bliver uoverkommeligt at omforme til et biografisk værk. Nogen fravælger ligefrem en hel mængde facts, som man ser helt bort fra under det biografiske arbejde. Det er samtidig en biografisk metode, som i højere grad bygger på fortolkning af det udvalgte materiale end på videnskabelig og dokumentarisk indsamling af facts om en bestemt person. Som metode er den især velegnet til psykologisk portrættering af et bestemt menneske, hvor man gerne vil fremhæve helt nye eller hidtil ukendte karaktertræk hos den biograferede person, og hvor man samtidig har en stor grad af kunstnerisk frihed i sit arbejde.

Efter at have set *Dirch*, kan ingen være i tvivl om, hvilken af de to skitserede biografiske metoder Zandvliet hovedsageligt arbejder ud fra, nemlig den selektive metode baseret på fortolkning og psykologisk portrættering, men med støtte i en række revyhistoriske begivenheder. For selvfølgelig vil der ofte være tale om en blanding af de to metoder, når man skal portrættere en kendt person. En vis portion facts, kombineret med større eller mindre grader af vinkling og fortolkning af historien, hvor man kan tage sig kunstneriske friheder.

Zandvliet har i et interview indrømmet, at manuskripholdet bag *Dirch* faktisk gik researchkolde, da de sad med det omfattende materiale om Dirch Passers samlede karriere. Alle kasserne med data og facts om alle hans film, hans utallige revynumre, hans medvirken og optræden i radio og på TV og rækken af skrupskøre og absurde reklamefilm for Gutenberghus Reklamefilm instrueret af Erik Dibbern, og hvoraf nogle blev lavet sammen med Kjeld Petersen. Det var for stor en mundfuld, og i realiteten en uoverkommelig opgave, som andre før dem også havde måttet erfare. De mistede overblikket og kunne ikke finde den røde tråd, der bandt de enkelte elementer sammen og gjorde det muligt at lave filmen om Dirch. Derfor valgte holdet bl.a. at se fuldstændig bort fra Dirch Passers omfattende filmproduktion. De ca. 100 spillefilm han indspillede gennem hele sin karriere.

Alle disse lystspil, farcer og folkekomedier af meget svingende kvalitet fravalgte Zandvliet for at betone helt andre sider af Dirch Passer,

have.

Fig. 6: Mange af scenerne i første del af filmen er opbygget efter kammerspillets intime form med få personer, en overskuelig handling, en enkel kulisse og mange nærbilleder af skuespillerens ansigter, der afsøger sjæls anatomi.

Fig. 7: Som instruktør har Martin Zandvliet taget sig mange friheder, bl.a. vedr. udformningen af Stig Lommers kontor. I filmen fremstår det som et kæmpe stort rum indrettet efter 50'ernes karakteristiske arkitekttegnede møbelstil, hvor det i virkeligheden var et ganske lille kontor.

Fig. 8-9: To melankolikere mødes på en bar: "Kjeld Petersen", siger Kjeld – "Dirch Hartvig Passer", siger Dirch. Tilsyneladende et par festlige fyre at være sammen med, hvis ellers man blev lukket ind i varmen. Kjeld og Dirch havde det nemlig med at køre en bestemt sproglig pingpongstil, der ikke gav plads for andre end dem selv.

Fig. 10: Dirch plejer sin ubodelige ensomhed og eksistentielle smerte på en bar efter prøverne på *Mus og mænd*. Der er meget film noir over mange af filmens mørke og dystre billeder i Martin Zandvliets anden spillefilm. Han debuterede med filmen *Applaus* (2009).

nemlig mennesket bag komikeren, der følte smerte, angst og ensomhed, men også stor glæde ved venskabet med Kjeld Petersen. Andre instruktører havde nok ikke foretaget et så drastisk valg, men valgt at lave en film om Dirch som en perlerække af komiske højdepunkter og succeser gennem hele hans karriere, så det var blevet en helafdensfilm, serveret for publikum som et sandt overflødhedshorn af klip fra alle de film og revyer, Dirch Passer medvirkede i.

Et kammerespil om venskab, rivalisering og jalousi

I stedet for er *Dirch*, måske især i første halvdel af filmen frem til det punkt, hvor Dirch Passer har isoleret sig i sommerhuset ved havet efter Kjeld Petersens død, blevet et psykologisk kammerespil om Kjeld og Dirchs store succes som komikere på ABC Teatret i 50'erne, og om det tætte venskab, der opstod i kølvandet på deres professionelle makkerskab på scenen. Et venskab som gav spillerum for et sammensat følelsesregister, der spænder lige fra glæde og kærlighed over jalousi og vrede til angst og ensomhed, iblandet en hel del melankoli og tristesse, som de begge led af, og som de fik afløb for i hinandens selskab.

I begyndelsen var det Kjeld, publikum kom for at se. Senere blev Dirch publikums foretrukne, hvilket gav sig udslag i, at alle rejste sig op i den fyldte teatersal og klappede taktfast ad ham under fremkaldelsen efter en forestilling, mens en glad og tilfreds Stig Lommer stod ude i kulissen og nød den øredøvende applaus. Hvad han ikke tænkte over, og måske heller ikke var klar over, var den begyndende jalousi i forbindelse med deres rivalisering om publikums gunst, der nagede den forfængelige Kjeld, hvad Zandvliet gør fint rede for.

Samtidig bredte Kjelds i begyndelsen rent professionelle jalousi sig til deres venskab, når han på deres legendariske ture sammen i byen følte sig svigtet og tilsidesat på grund af Dirchs pludselige interesse for en dame i barlokalet. Bl.a. i scenen hvor Dirch er blevet forelsket i Inge og derfor betror Kjeld, at han rent faktisk godt kan lide hende, og at hun godt kunne være den rigtige, hvorpå Kjeld prompte replicerer: "Nu skuffer du mig. Jeg troede sgu da, det var os to". Scenen emmer af jalousi lige fra begyndelsen, selv om Kjeld prøver på at agere i vanlig pingpongstil for at fortrænge, at han føler sig tilsidesat af sin ellers bedste ven – og den slutter med et nærbillede af Kjeld, hvor had og jalousi står prentet i ansigtet på ham. Så nok er de uadskillelige som par, men de er ikke usårlige, når jalousien sætter ind, hvad enten det skyldes Kjelds problemer med at leve med, at publikum bedst kan lide Dirch, eller hans frygt for at miste deres venskab, da Dirch forelsker sig i Inge.

Kjeld og Dirch er dog gennemgående på bølgelængde med hinanden, de forstår umiddelbart hinanden uden at skulle sætte ord på denne forståelse, selv om de ikke nødvendigvis er enige om alt. Heller ikke om værdien af det de laver som komikere. Men når de står på scenen om aftenen og spiller for fulde huse foran et lydøret publikum, så er de besatte af det samme ønske om perfektion og timing i deres professionelle arbejde. Når Kjeld og Dirch var sammen, både på scenen og i privatlivet, kunne de ophæve tyngdeloven, hvad scenen med sofaen i Dirchs have illustrerer meget godt. Først bakser de med sofaen. Så får de den stillet på højkant, hvorefter de på elegant vis udfører deres sofasketch, næsten fritsvævende i luften – Kjeld anbragt nederst og Dirch siddende øverst – indtil Dirchs kone Sitter åbner døren ud til haven som det forstyrrende element, der prikker hul på deres selvskabte "legeboble" og får det hele til at styrte sammen bogstaveligt talt.

Kellerdirk Bros

De blev kaldt Kellerdirk Bros. To store komikere der skabte deres egen danske variant af den såkaldte crazykomik, med inspiration fra Gøg og Gokke, Abbott og Costello og Marx Brothers for at nævne nogle af deres amerikanske forbilleder, og vores hjemlige Fy og Bi, som dannede komikerpar i talrige danske film i 20'erne og 30'erne. Kellerdirk Bros udgør et homogent par, trods forskelligheden i deres fysiske og psykiske fremtoning: den høje, leptosome og flegmatiske Dirch over for den lille, pykniske og koleriske Kjeld. Forskelligheder som Nikolaj Lie Kaas og Lars Ranthe rammer rent og præcist i deres kropslige og verbale spil, så det er en fryd for øjet og øret. Som eksempel på denne crazykomiske spillestil har Zandvliet valgt makkerparrets formidable sceneoptræden i revynumre som *Tømmerflåden* og *Skolekammerater*, der spiller en central rolle i filmen.

Her tilstræber filmen så præcist som muligt, ja næsten dokumentarisk, at filme Dirchs optræden på revyscenen i midten af 50'erne sammen med makkeren Kjeld Petersen, når de i et fyldt ABC Teater fremfører

Fig. 11-12: Stig Lommer (Lars Brygmann) prøver at overbevise Dirch Passer om, at han er en morsom mand, og at det skal han blive ved med at være i stedet for at drømme om de seriøse karakterroller.

Fig. 13-15: Tilgivelse og forsoning som vigtige elementer i venskabet mellem Kjeld og Dirch. Først krammer man. Så siger Dirch: "Tak!". Derpå svarer Kjeld: "Det er mig, der takker". På den professionelle scene kan de rable og bruge mange ord. På den private scene er de mænd af få ord. Til gengæld udtrykker de deres følelser gennem øjnene og mimikken.

Fig. 16: Kjeld og Dirch på scenen for sidste gang i revyen *Holder De af Brams, Passer og Petersen?* med et af deres bedste revynumre, nemlig "Skolekammerater" med tekst af Børge Müller, som sammen med broderen Arvid Müller og Tao Michaëlis skrev mange af teksterne til Kjeld og Dirchs revynumre.

Fig. 17: Kjeld er død.

de berømte sketches. Her handler det ikke om fortolkning, men om hårdt arbejde fra skuespillernes side, så man rammer tonen fra de oprindelige sceniske originalversioner af Kjeld og Dirchs rablende og lettere vanvittige pingpongdialog, samt hele deres mimik, gestik og perfekte timing. Alt dette er lykkedes til fulde, takket være målrettet arbejde af de to skuespillere, Nikolaj Lie Kaas og Lars Ranthe, der øvede sig på de to revynumre tusindvis af gange gennem mere end to måneder, så de efter sigende var ved at drive folk til vanvid. Målet var at gengive Kjeld og Dirch så præcist som muligt. "Man havde ikke lyst til at være en dårlig version af *Tømmerflåden* eller *Skolekammerater*", som Zandvliet meget præcist har formuleret det i et interview i Filmz TV.

Derfor valgte man også at filme begge revynumre live i fuld længde foran et særligt indbudt publikum i alderen 21-85 år, så man kunne få den rigtige energi og stemning frem og det pingpongspil, Kellerdirk Bros havde kørende med publikum i det daværende ABC Teater. Af praktiske grunde foregik optagelserne i Stærekassen på Det Kongelige Teater, da det gamle ABC Teater for længst var revet ned. Det har helt tydeligt været magtpåliggende for holdet bag *Dirch* at indfange 50'ernes revystil så nøjagtigt som muligt, så ingen sidder og føler, at man har ramt langt ved siden af. På det punkt skal filmen holde. Det gør den heldigvis også. Revyscenerne virker autentiske og river publikum med, så vi er parate til at gå med Kjeld og Dirch i byen efter tæppefald og lære dem at kende som mennesker.

Fiktionens virkemidler

Filmen betjener sig af fiktionens virkemidler, når det gælder den menneskelige og emotionelle del af portrættingen af Dirchs liv og her i særdeleshed den nærmest sensitive skildring af venskabet mellem Kjeld og Dirch, der udgør det absolutte højdepunkt i *Dirch*. Her er der brug for fortolkning, fordi der ikke er nogen oplagte kilder at gå til. Zandvliet vinkler sit stof, og udvælger de nøglesituationer i Kjeld og Dirchs venskab, der handler om den menneskelige dimension. For at nå ind bag facaden, ind bag masken på de to klovn, ind til deres følelser.

Tag blot scenen, hvor Kjeld indtil flere gange slår Dirch under et af deres skænderier om, hvordan man bevarer sin selvrespekt som komiker. Har Kjeld Petersen rent faktisk slået Dirch Passer, som han gør i filmen, eller er det en handling som instruktøren har valgt at lade ham foretage ud fra nogle helt personlige motiver, som lægges ind over scenen gennem fortolkningen? Det er et spørgsmål, som Zandvliet selv kæder sammen med den kunstneriske frihed: "... vi har jo også taget os friheder i form af, at Kjeld slår ham. Det er jo højst sandsynligt aldrig sket. Men det er jo netop for at vise deres kærlighed imellem dem, hvor stor den var" (Filmz TV).

Der er ingen tvivl om, at Zandvliet prioriterer perioden med Kjeld særligt højt. Det er her, hans kunstnerhjerte banker i første del af filmen, hvorimod han er mindre passioneret og mere pessimistisk registrerende i filmens anden del i skildringen af Dirchs store deroute, både som kunstner og som menneske.

Den ensomme klovn

Efter Kjelds død gik Dirch i sort. Trak stikket ud og isolerede sig i sit sommerhus ved havet, knuget af tabet af en god ven og en makker på scenen, som han savnede så hårdt, at han ikke optrådte på en scene de næste fem år. Dirch Passer fik selvfølgelig gang i karrieren igen, både som filmskuespiller i ca. 60 spillefilm i perioden 1962-1980, i forlængelse af de ca. 40 spillefilm han allerede inden da havde indspillet fra 1947 til 1962, og som revykunstner og klovn i Cirkusrevyen fra 1967 til 1974, i Holstebro Revyen i 1975 og 1976, i Cirkus Benneweis i 1977 og i Tivolirevyen fra 1978 til 1980. Men han nåede aldrig det samme høje kunstneriske niveau i sit arbejde som i samarbejdet med Kjeld Petersen, selv om han havde flere store succeser som klovn og revykunstner.

I første halvdel af 50'erne dannede han makkerpar med Ove Sprogø i film som *Ved Kongelunden* (1953), *I kongens klæ'r* (1954) og *Det var på Rundetårn* (1955). Derefter dannede han makkerpar med Kjeld Petersen på ABC Teatret. Man sagde ligefrem om Dirch, at han var bedst i samspil med en anden. Hver for sig var Kjeld og Dirch gode, sammen som Kellerdirk Bros var de dobbelt så gode. Da Dirch vendte tilbage til scenen, var han uden makker og optrådte ofte alene. Måtte selv trække det store læs gennem otte sæsoner i Cirkusrevyen. Og det gjorde han. Han leverede varen, men ikke uden omkostninger. Zandvliet viser i anden del af *Dirch*, med klip fra revynumre som *Hvem har du kysset i din gadedør?*, *Fingernummeret*, *Hoppegyngen* og *Den russiske klovn*, hvordan Dirch Passer dybest set spiller sit liv som kunstner og lader sig misbruge i rollen som Danmarks store klovn og som nationalt ikon i Cirkusrevyen under Preben Kaas om

Fig. 18: En dybt depressiv Dirch forsøger at bearbejde sorgen efter tabet af sin bedste ven. Der skulle gå fem år, inden han vendte tilbage til revyscenen.

Fig. 19: I 1967 vendte Dirch tilbage til revyscenen, hvor han gennem otte sæsoner i Cirkusrevyen trak det store læs som nationens højt elskede klovn i forskellige udklædninger. Her i sangnummeret *Hvem har du kysset i din gadedør?* sammen med Daimi.

revydirektør, instruktør og tekstforfatter. Alt sammen på bekostning af Dirchs drømme om et helt andet liv som skuespiller.

Hvor første del af filmen kan opfattes som et intimt kammerespil om venskabet mellem Kjeld og Dirch og de store triumfer de fejrede sammen på scenen med deres crazykomiske revynumre, udvikler anden del af historien sig til en tragedie om angsten, ensomheden og smerten hos den grædende klovn bag masken. Et menneske, som ingen rigtig forstod, bortset fra Kjeld Petersen, der både i levende live fortalte Dirch sandheden, og som efter sin død lever videre i filmen som en slags skytsengel, der fortsætter med at vejlede sin bedste ven i at træffe de rigtige valg som kunstner, om end han er hård og ubønhørlig i sin kritik af Dirch. Som i scenen på Dyrehavsbakken, hvor Kjeld som eneste tilskuer i salen kommenterer Dirchs optræden som den russiske klovn, der taler sort til publikum, med følgende dom: "Du står og spiller idiot", hvortil Dirch svarer: "Nej. Jeg står og spiller klovn". Det er det, Dirch efter sin egen mening er bedst til.

Hvad der for Dirch fulgte efter Kjeld Petersens tragiske død i 1962 natten efter premieren på deres sidste revy *Holder De af Brams, Passer og Petersen?*, betegner for Martin Zandvliet et fald fra tinderne, hvor Kellerdirk Bros befandt sig efter tæppefald på deres sidste forestilling. Tilsvarende går det ned ad bakke i Dirchs privatliv med et stigende alkoholforbrug, skilsmissem fra Hanne Passer i 1975, med hvem han havde datteren Josefine, og et dårligt hjerte, som ender med at tage livet af ham i 1980, hvor han falder om på scenen midt under sit Kim Larsen-nummer.

Der er noget knugende og depressivt over stort set alle scenerne efter Dirchs tilbagevenden til revyscenen og samarbejdet med Preben Kaas, der prøver at overbevise sin store stjerne om, at *Hoppegyngen* vil blive et stort nummer, der kommer til at virke. "De kommer til at elske det. Det bliver fantastisk", siger Kaas om publikums forventede reaktion for at berolige en yderst tvivlende og modløs Dirch, og han fortsætter: "Du har lige præcis det, alle andre gerne vil have. Jeg ville sgu også gerne have det. Du skal bare åbne munden, så elsker de dig, for helvede. Alle elsker dig". Det får Dirch til at gå på scenen, hvor han tager publikum med storm. Preben Kaas fik ret med hensyn til publikums reaktion.

Men dagen efter virker Dirch endnu mere depressiv, da han står op til pressens begejstrede modtagelse af hans comeback på scenen. Jo mere Kaas læser op fra den rosede anmeldelse af forestillingen i Politiken, jo mere nedtrykt og næsten fraværende virker han. Et meget flot klippet sceneforløb, smukt indrammet af Sune Martins romantisk impressionistiske musikalske hovedtema til filmen, lidt a la den musik Georges Delerue skrev til mange af Truffauts film, der matcher den sindstilstand af melankoli og tristesse, Dirch befinder sig i.

Den store kærlighed

Det eneste lyspunkt i privatlivet i denne periode ud over døtrene Dorte og Josefine, som Dirch elskede højt og som han bevarede kontakten til, var mødet med den unge Bente Askjær. Hans store kærlighed, der forsøgte at skabe ordnede forhold i Dirchs tilværelse med sunderne kostvaner, mere motion og væggtab, ligesom hun tilskyndede ham til at sætte sig nye og andre mål som revykunstner. Den korte tid sammen med Bente blev momentvis en lykkelig periode i Dirchs liv, som i Zandvliets film er skildret i de idylliske billeder fra sommerhuset ved havet, hvor Dirch i samvær med Bente og døtrene Dorte og Josefine hygger sig med at spille kort og sætte drage op, og i de erotiske scener hvor parret forgæves prøver at få et barn sammen, da Dirch på grund af sin sygdom ikke kan gøre Bente gravid. En nedslående besked som lægen på hospitalet giver dem.

Kursen er derfor ikke til at tage fejl af, hvis man samlet set skal bedømme Dirchs mentale og fysiske udviklingskurve i anden del af filmen, nemlig én lang deroute, ganske vist med højdepunkter undervejs, men umiskendeligt en faldende kurve med tiltagende ensomhed, angst og smerte, som kun et stigende indtag af alkohol kan mildne en smule. Faldet venter, hvad vi får en påmindelse om i den tavse men sigende scene mod filmens slutning, hvor Dirch øverst oppe på et af værelserne i Arne Jacobsens SAS Royal Hotel indtager den daglige ration af hjertepiller og et stort kvantum whisky med udsigt til Tivoli og Tivolirevyen.

Du er min bedste ven

Historien om Kjeld og Dirch udgør et næsten klassisk drama om et venskab, der på mange måder ligner et ægteskabeligt parforhold med op- og nedture. Altså et forhold, som kan rammes af utroskab, jalousi, skænderier, had og brud, hvor man går fra hinanden som i alle andre forhold mellem to, som "elsker" hinanden. Det sker også for Kjeld og Dirch i scenen i garderoben, hvor Kjeld efter at have set Dirch på

Fig. 20: Der er noget knugende og depressivt over stort set alle scenerne efter Dirchs tilbagevenden til revyscenen og samarbejdet med Preben Kaas. Pressen giver hans comeback en begejstret modtagelse, men jo mere Kaas læser op fra den rosede anmeldelse af forestillingen i Politiken, jo mere nedtrykt og næsten fraværende virker Dirch.

Fig. 21: Dirch Passer som den russiske klovn, der taler sort til publikum.

Fig. 22: Faldet venter, hvad vi får en påmindelse om i den tavse men sigende scene mod filmens slutning, hvor Dirch øverst oppe på et af værelserne i Arne Jacobsens SAS Royal Hotel indtager den daglige ration af hjertepiller og et stort kvantum whisky med udsigt til Tivoli og Tivolirevyen.

Fig. 23: Den store kærlighed mellem Dirch Passer og Bente Askjær (Malou Leth Reyman), der varede fra 1976 til 1980. Dirch og Bente var kærestere, men nåede aldrig at blive gift.

Fig. 24: Efter sin død dukker Kjeld Petersen op i sin nye dobbeltrolle som moraliserende dæmon og frelsende skytsengel.

scenen i skuespillet *Charleys tante* (1958) beskylder ham for at spille sit liv på lavpandet komik og farce, mens Dirch opfordrer Kjeld til at udvise lidt større selvspekt, fordi han drikker for meget og dermed ødelægger sit liv.

Her skilles deres veje for en tid, indtil tilgivelsen og forsoningens tid indfinder sig, fordi de ikke kan undvære hinanden. Fordi de er bundet sammen gennem deres professionalismisme, deres syn på humor, deres krav om perfektionisme. Og på grund af deres forskellighed – den store over for den lille, den flegmatiske over for den koleriske – der bandt dem sammen i et symbiotisk makkerskab, hvor de supplerede hinanden. To samlevende organismer, der smeltede sammen til Kelderdirk Bros, som Stig Lommer valgte at kalde dem på plakaten, da han sendte dem på scenen sammen for første gang i revyen *ABC-revy 55* i 1955, det tidspunkt hvor filmen har valgt at begynde, og hvor de var på toppen af deres karriere. Et dynamisk og velfungerende komikerpar. Dirch Passer var på det tidspunkt 28 år og Kjeld Petersen 34 år.

Men hvordan var de, når de ikke skulle være sjove? Hvad sagde de til hinanden, når de sad alene tilbage på en bar? Hvad tænkte de? Hvad følte de? Det er den slags spørgsmål, Zandvliet stiller sig som biografisk fortæller, udelukkende for at gøre dem mere menneskelige. Trænge ind bag komikerfacaden, ind til essensen af deres venskab, som betød så meget for dem, at det måtte siges direkte og utvetydigt hele to gange i filmen. Første gang i scenen i garderoben umiddelbart efter deres sidste optræden sammen, hvor de nyder en whiskysjus efter en vellykket forestilling, og hvor Kjeld pludselig bliver stille og eftertænsksom, inden han siger: "Du er min bedste ven, Dirch". Anden gang mod filmens slutning i scenen, der viser sig at være en drøm, hvor Dirch for tredje gang i filmen har fået besøg af Kjeld i hans nye dobbeltrolle som moraliserende dæmon og frelsende skytsengel, og hvor det er Dirchs tur til at bekræfte deres venskab med den samme replik: "Du er min bedste ven".

Det var et dristigt og modigt foretagende, da Martin Zandvliet og Anders August udformede deres manuskript til en film om Dirch Passer. "Det kan kun gå galt", var der mange der mente, da de hørte om ideen. Det var en genistreg at realisere dette stærkt beskårede og komprimerede biografiske materiale om Danmarks største komiker, som en varm og kærlig – men samtidig smertefuld – film om Kjeld og Dirchs venskab, som både makkerparret Anders og Martin som filmens ophavsmænd og alle vi andre som publikum til den smukke fortælling kan spejle os i.

Inden for de sidste år er der kommet en række biografiske værker om Dirch Passers liv: TV-portrættet *Store danskere – Dirch Passer* (2005), biografierne *Dirch Passer* (2009) og *Kjeld og Dirch* (2011) – og endelig Martin P. Zandvliets filmportræt *Dirch* (2011). Alle de nævnte værker har en bestemt mening om, hvem Dirch egentlig var. Men det er ikke nødvendigvis den samme person, der tales om i de enkelte udsagn. Hver især byder de på en tolkning af den portrætterede, men hvem der ligger inde med sandheden om Dirch, både som menneske og kunstner, det er der ingen, der ved. For hvem kendte Dirch rigtigt? Det var der ingen, der gjorde, hvis man skal tro Zandvliets egne udtalelser i pressen. Derfor kan Zandvliets film ikke kaldes utroværdig, som en række af Dirchs tidligere venner og kolleger har påstået. Den er derimod et bud på en bestemt opfattelse af Dirch Passer ud fra nogle ganske bestemte præmisser, og efter min mening et godt bud, som fortæller en spændende og vedkommende historie om kunstneren og mennesket Dirch Passer, som ingen andre har fortalt før med samme intensitet og nerve som i Martin P. Zandvliets film.

Epilog

Jeg har aldrig selv oplevet Kjeld og Dirch som komikere på en scene. Kun på film, i radio og på TV. Derimod har jeg som 12-årig spillet fodbold med Dirch Passer og Kjeld Petersen. Det var i 1957 i byen Vejen (mellem Kolding og Esbjerg), som ABC Teatret besøgte om sommeren i forbindelse med en turné, og hvor jeg sammen med en flok børn fik lejlighed til at spille fodbold med de to berømtheder, der slappede af inden aftenens forestilling i byens anlæg. Det var en meget rodet kamp, hvor Kjeld og Dirch konstant fyrede vittigheder af, mens alle løb efter bolden. Jeg husker, at Kjeld Petersen svedte helt enormt i sin hvide skjorte.

Dengang oplevede jeg Kjeld og Dirch som to morsomme mænd, jeg kendte fra indtil flere danske film, som jeg allerede havde set. Hvad jeg derimod ikke kunne få øje på som barn, det var den grædende klovn bag klownemasken. Den klovn kan jeg se nu som voksen hos dem begge. Men jeg kunne godt se dengang, at det var to gode venner, jeg havde spillet fodbold med. Det var der ingen tvivl om. Kelderdirk Bros på slap line.

Fakta

Film

Dirch. Instruktion: Martin P. Zandvliet. Danmark, 2011.

Udgivet på DVD af Nordisk Film 2011. Indeholder følgende ekstramateriale:

- Slettede scener
- Revynumre – Fuld længde
- Fra Dirch til Dirch – Bag om filmen

Litteratur

Gaarskjær, Jesper: *Kjeld & Dirch: Historien om Danmarks største komikerpar*. København, People's Press, 2011.

Sønnichsen, Ole: *Dirch Passer*. København, Gyldendal, 2009.

Interviews på nettet

[Mød holdet bag Dirch](#)

[Interview med Martin Zandvliet](#)

[Udskriv denne artikel](#)

[Gem/åben denne artikel som PDF](#)

[Gem/åben hele nummeret som PDF](#)